

PERSPEKTIVER I Dansk

Hvis du vil arbejde videre

**EKSTRAMATERIALE TIL
SANDHED, LØGN OG FIKTION**

DANSKLÆRERFORENINGENS FORLAG

© Dansk lærerforenings Forlag. Kopiering må finde sted efter gældende aftale med Copydan.

Hvis du vil arbejde videre

Der findes mange tekster og film, som enten tematiserer sandhed og løgn, eller som indeholder tegn på autenticitet og tegn på fiktionisering. Herunder finder du en liste med forslag, som lægger op til fordybelse i emnet og anvendelse af kapitlets begreber: hovedgenrerne fakta og fiktion, paratekst, tegn på autenticitet og tegn på fiktionisering. Du kan fx arbejde med en eller flere af disse titler:

- Morten Papes bog *Planen* (2015) handler om Morten Papes egen opvækst i 1990'erne i Urbanplanen, et boligkompleks på Amager. Bogen defineres på forsiden som en 'roman'. Eftersom *Planen* giver indblik i Morten Papes eget liv, er der tale om en hybridgenre, nemlig en autofiktiv fortælling. Hvis du læser om forfatteren, fx i nogle af de interviews, han har givet, vil du kunne identificere mange af bogens tegn på autenticitet. Du kan finde et uddrag af romanen i antologien.
- Spillefilmen *The Big Short* af instruktøren Adam McKay (2015) bygger på en autentisk historie om den grådighed og spekulation, der gennemsyrede det finansielle marked i USA, inden finanskrisen slog igennem i hele Vesten omkring 2008. Lyder det kedeligt? Det er det på ingen måde. Filmens hovedpersoner (der medvirker flere kendte skuespillere) opdager, at boliglånene er både usikre og amoralske, og for at afdække svindelen giver de sig til at spekulere mod Wall Streets investeringsbanker. Undervejs spilles der på en bred vifte af tegn på fiktionisering og tegn på autenticitet, ofte på en underholdende eller underfundig måde. Fx fryses handlingen, mens en af filmens karakterer forklarer direkte til kameraet/seerne, hvor høj sandhedsværdien er af det, vi lige har set: "Okay, this part isn't totally accurate".
- Martin A. Hansens roman *Løgneren* (1950) er skrevet som en dagbog, og på denne måde kan jegfortælleren Johannes Vig iscenesætte sig selv. Dagbogsformen er et tegn på autenticitet, der giver læseren en følelse af nærhed og intimitet, men under læsningen forstår læseren, at jegfortælleren ikke fremstiller sine egne handlinger og intentioner helt ærligt, og at han fortier pinlige episoder. Det er også interessant at arbejde med dagbogsformens fremstillingsform (se boksen om fremstillingsformer i grundbogens kapitel 9, side 223-225), fordi det ofte er flertydigt, om et udsagn rent faktisk bliver sagt eller blot forestillet af fortælleren. Jegfortælleren foregiver at skrive i sin dagbog under en lang periode med tåge, og tågen bliver her en metafor for alt det, som sløres og fiktioniseres i romanen.
- Når vi arbejder med dokumentarisme, tvinges vi ofte til at overveje sandhedsværdien. Der er nemlig en tendens i de seneste års dokumentarfilm til, at dokumentarfilm er personlige projekter, hvor instruktøren tager udgangspunkt i sig selv. Det ses i den performative dokumentar *Skyggen af en helt* af Laurits Munch-Petersen (2014). Filmen er en refleksion over instruktørens egen familiehistorie, tilsat en betydelig grad af fiktionisering. Laurits Munch-Petersen skjuler da heller ikke, at det er hans egen subjektive fremstilling: "Dette er vores families historie, som jeg erindrer

den”, står der i filmens start. Filmen danner udgangspunkt for kapitlet om dokumentarisme i grundbogen.

- Hvis du vil arbejde videre med de kendtes (mulige) fiktionisering af deres eget liv, kan du også undersøge *Klovns* kampagnefilm “Knæk cancer” (2013) med Casper Christensen og Frank Hvam (søg på YouTube). Hvis du vil fordybe dig mere teoretisk i kendtes fiktionisering som strategi for selvfremstilling, kan du søge læse Louise Brix Jacobsens artikel “Fiktionsbiografisme: Fiktionisering i mediepersonligheders selvfremstilling” i *Dansk Noter* # 3, 2014.
- Dokumentarfilmen *En fremmed flytter ind* af Nicole N. Horanyi (2017) er en fortælling om fidusmageren Casper, som snører kvinden Amanda. Filmen er baseret på en autentisk historie, som også er fortalt i podcasten *I et forhold med*, lavet af Third Ear i 2013. Filmens tagline er: “en sand historie om en løgn”. Amanda er en ung, enlig mor, som lever et roligt liv, da hun kontaktes af Casper på Facebook. Han udgiver sig for at være enearving til en gigantisk formue og fortæller en medrivende historie om en jaloux ekskone, en lille datter, et firma på Cypern og i øvrigt et liv i sus og dus med champagne og luksushoteller. Han viser sig også at være ganske charmerende, og Amanda falder for ham. Først da Amanda ringes op af sin bank, opdager hun, at Casper på ingen måde er, hvem han udgiver sig for at være ... Fortællingen er interessant skruet sammen: For det første spiller alle – undtagen Casper – sig selv i filmen. For det andet fryses handlingen ved flere lejligheder, når instruktøren spørger, hvordan Amanda havde det, følte det, oplevede situationen. Instruktøren beder endda de medvirkende om at “prøve at lave scenen” for at undersøge, hvad der skete, sådan som Amanda husker det. Langsomt trevles historien om storsvindleren Casper op. Filmen kan ses på <http://filmcentralen.dk> eller ses som serie på CFU, <https://hval.dk/mitcfu/> (brug UNI-login).
- Hvis vi logger ind på Facebook, ved vi godt, at ikke alle profilbilleder faktisk afspejler virkeligheden. Efter terrorangrebet på det franske satiremedie *Charlie Hebdo* i 2015 skiftede mange danskere deres profilbillede ud med en sort skærm med hvid skrift: “JE SUIS CHARLIE”. Her forstår vi godt, at udsagnet “jeg er Charlie” selvfølgelig ikke skal opfattes konkret. Samtidig er det heller ikke en løgn, fordi udsagnet netop ikke skal tages bogstaveligt. Når Facebooks brugere anvender dette profilbillede, er der tale om en fiktionisering, som viser deres sympati og identifikation med et fransk medie, som har stået som en stærk forsvarer af ytringsfriheden.

- Du kan prøve at finde lignende hændelser eller (politiske) personer, som Facebook-brugere anvender i deres profilbillede, og undersøge, hvad der opnås ved en sådan fiktionisering.
- Du kan også arbejde med Steen Steensen Blicher: *Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog* (1824). Mange af Blichers tekster tematiserer sandhed og løgn. Det gør også den lange novelle *Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog*, som anses for et hovedværk i dansk litteratur. Som titlen viser, er novellen udformet som uddrag af en dagbog, men noten i starten af teksten "Fundet, gennemset og udgivet af S.S. Blicher" er et tegn på autenticitet. Vi skal altså tro på, at det er forfatteren Blicher *selv*, der har fundet en dagbog, som han har sat sammen for os. På handlingsplanet tematiseres sandhed og løgn i et trekant drama mellem dagbogsforfatteren Morten og et andet par, Sophie og Jens. Det hele er – skal man tro – nedskrevet af Morten, som vi måske ikke helt kan stole på. Derfor er det også oplagt her at arbejde med den utroværdige fortæller (læs om fortællere i grundbogens kapitel 3, side 67-70), fordi Morten fortæller om begivenheder, som han selv er en del af og måske også selv er med til at påvirke.
- Autofiktionen som tendens ses også i flere af de såkaldte 'graphic novels'. Det er (ofte) sort-hvide tegneserier, som udlægger tegnerens eget liv og erfaringer. Et eksempel er *I skovens dybe stille ro* af den svenske tegner Malin Biller (2012). Hun beretter på en humoristisk måde om sin egen barndom med usikkerhed, skilsmisse og seksuelle overgreb. Du kan læse et uddrag her: <http://nummer9.dk/artikler/forsmag-i-skovens-dybe-stille-ro/> Også titler som *Maus* (udgivet på dansk i 1987 og 1992) af amerikanske Art Spiegelman, *Persepolis* (2002-2003) af iranske Marjane Satrapi eller *Glimt* af danske Rikke Bakman (2012) er gode eksempler på autofiktive graphic novels.